

Poniższy tekst, autorstwa Marty Piegat-Kaczmarczyk, dotyczy edukacji na temat kultur całego świata w odniesieniu do kultury żydowskiej. Zawiera on wiele ciekawych spostrzeżeń i propozycji. Wydaje nam się, że zaproponowany cykl zajęć może być dla Państwa inspiracją w stworzeniu podobnego programu, opartego np. na elementach kultury polskiej.

Marta Piegat-Kaczmarczyk

Program edukacji międzykulturowej w przedszkolu Lauder-Morasha.

Podczas pierwszych zajęć na temat różnorodności kulturowej świata, kiedy zapytałam pięcioletki czy ludzie na całym świecie są tacy sami, usłyszałam: „ludzie na całym świecie mają różne kolory skóry; niektórzy mają skórę czekoladową, inni truskawkową, a inni waniliową, my mamy waniliową”. To, że Julka mówiła o ludziach jak o smakach lodów jest kwintesencją dziecięcego postrzegania świata i takie powinno to postrzeżenie pozostać.

Program edukacji międzykulturowej był realizowany w przedszkolu i szkole Lauder-Morasha od marca 2004 r., przez dwa lata. Są to wyjątkowe miejsca do uprawiania edukacji międzykulturowej, ponieważ na terenie Polski znajdują się tylko dwie żydowskie szkoły (Warszawa i Wrocław) i jedno przedszkole (Warszawa). Zatem wątki międzykulturowe występują tu w sposób naturalny. Wiele dzieci żyje i wychowuje się na pograniczu kultur. Dziadkowie są żydami mieszkającymi w Izraelu, ale rodzice wychowali się w Polsce. Dzieci mieszkają w kraju katolickim, ale chodzą do synagogi. W szkolnej, czy przedszkolnej ławce siedzą razem potomkowie żydów polskich, rosyjskich i amerykańskich, a także katolicy lub dzieci z rodzin niereligijnych. Są takie, które co niedziela spotykają się w kościele i takie, które chodzą na plac zabaw po nabożeństwie w synagodze. Oprócz języka polskiego słychać hebrajski, rosyjski, angielski, czasami włoski lub niemiecki.

Grupę, do której adresowane są te zajęcia, stanowią przedszkolaki (czterolatki, pięcioletki, i sześciolatki), a także uczniowie pierwszych klas szkoły podstawowej. Dzieci uczą się o bogactwie i różnorodności kulturowej świata. Poznają stroje, obyczaje oraz zabawy ludzi, mieszkających w bardzo odległych krajach, których nazwy często trudno wymówić. Przygotowują przedszkolne obchody ważnych wydarzeń: dnia praw człowieka, tygodnia przeciwko rasizmowi czy dnia uchodźcy.

Wszystkie zajęcia odbywają się w atrakcyjnej dla dzieci formie warsztatowej, która aktywizuje i pobudza wyobraźnię. W trakcie każdego spotkania wykorzystywane są elementy plastyczne, muzyczne, taneczne, zabawy ruchowe i planszowe, rozmowy i dyskusje, praca ze zdjęciami i filmami, a także odgrywanie scenek. Uczniowie wykazują się swoją wiedzą podczas dyskusji na tematy poruszane na zajęciach oraz poprzez przygotowanie prezentacji, quizów, zagadek, krzyżówek.

W trakcie zajęć pada mnóstwo pytań, zarówno ze strony nauczyciela, jak i dzieci. Bywają one niezwykle zaskakujące. Tak bardzo, że mimo dobrego przygotowania, nie będziemy w stanie ich przewidzieć, bo jako dorośli mamy zbyt ograniczoną wyobraźnię. Ujawnia się ciekawość i dociekliwość nas wszystkich. Dzieci chciały wiedzieć, dlaczego coś dzieje się tak, a nie inaczej, a ja chciałam się dowiedzieć, co one o tym sądzą. Ważne jest, aby na pytania zadawane przez dzieci znajdować nie tyle odpowiedzi, co odpowiedzi. Należy zachęcać je do patrzenia na to samo zjawisko z różnych perspektyw, do pytania nie tylko nauczyciela, ale też siebie nawzajem, a przede wszystkim do słuchania i szanowania opinii innych.

Program edukacji międzykulturowej dla przedszkola i szkoły jest pomyślany tak, aby różnice międzykulturowe i wartości ponadkulturowe poznawać na bazie kultury żydowskiej. Każdego roku rozpoczynamy wędrówkę przez kalendarz żydowski oraz inne kultury i kalendarze świata. Porównujemy zwyczaje, pragnienia i dążenia ludzi z różnych zakątków. Szukamy różnic i podobieństw, zastanawiamy się, co chcieliby nam powiedzieć, gdybyśmy się spotkali, lub, co my byśmy powiedzieli o naszej kulturze i naszych zwyczajach, które dla nich mogłyby być dziwne i niezrozumiałe.

Celem zajęć jest ukazanie różnorodności kulturowej świata, uwrażliwienie na różnice i podobieństwa międzykulturowe, ale przede wszystkim wzmacnianie postawy tolerancji oraz otwartości dla odmienności kulturowej.

Dzieci były bardzo zadowolone ze swoich dokonań, z dumą opisywały rodzicom sprawy poruszane w trakcie zajęć i podejmowane przez nas przedsięwzięcia. Opowiadały legendy, przedstawiały zwyczaje panujące w odległych krajach. Często same wyruszały na poszukiwania wielokulturowości, przynosiły z domów pamiątki z podróży, przygotowywały plakaty, książeczki. Również rodzice odnieśli korzyść z programu edukacji międzykulturowej swoich dzieci - dopytywali je po zajęciach, „co ciekawego dzieje się na świecie” i dzięki uzyskanym odpowiedziom poszerzali swoją wiedzę.

Przedstawiony poniżej zarys programu wykorzystywany był w szkole i przedszkolu przez ubiegłe dwa lata. Zajęcia w przedszkolu odbywały się dwa razy w tygodniu, a w szkole - raz.

Jak wspomniałam wcześniej, program, realizowany w przedszkolu i szkole Lauder-Morasha, osadzony jest w tradycji żydowskiej i zbudowany na jej podstawie. W polskich przedszkolach podobny program można oprzeć na tradycji chrześcijańskiej, by łatwiej było dzieciom odnaleźć powiązanie między omawianymi tematami, a ich codziennym życiem np. w cyklu kalendarza chrześcijańskiego. Czyli, kiedy omawiamy święta światła należy wprowadzić informacje o Dniu Matki Boskiej Gromnicznej, przy Nowym Roku Drzew opowiedzieć o Zielonych Świątkach i tak dalej. Można go też odnieść do kultur innych narodów mieszkających w najbliższej okolicy. Poniżej znajduje się opis tematów poruszanych w kolejnych miesiącach.

Wrzesień – powitanie Nowego Roku.

Święta Nowego Roku przypadają w różnych miesiącach, w zależności od kraju i tradycji. Czym różnią się obyczaje np. w krajach Bliskiego Wschodu czy Azji od zwyczajów związanych z Nowym Rokiem żydowskim, a jakie są podobieństwa? Rosz ha-Szana upamiętnia początek stworzenia świata. Jak inne narody opisują powstanie świata?

1. Zajęcia wprowadzające w tematykę różnorodności kulturowej - oglądanie zdjęć ludzi z różnych stron świata, odgadywanie, kto skąd pochodzi, czyje mogą być przedstawione na nich przedmioty, zabawki, części ubrania.
2. Nowy Rok - obchody nowego roku Perskiego - Nawroz.
3. Nowy Rok Żydowski i Perski - porównanie zwyczajów noworocznych.

Październik - Sukkot: Święto Szalasów i Jom Kipur: Dzień Przebaczenia.

Skupiamy się na tym jak wygląda życie koczowników w różnych stronach świata oraz na tematyce przepraszania i przebaczenia w innych kulturach. Sukkot upamiętnia wędrówkę Żydów przez pustynię i przenoszenie szalasów z miejsca na miejsce. Wiele narodów żyje w mobilnych domach: Mongołowie w jurtach, Romowie w wozach, Indianie w tipi, mieszkańcy

Kambodży w pływających domach. Jak wygląda życie w drodze, czemu ludzie przenoszą się z miejsca na miejsce?

Jom Kipur to dzień przebaczenia i pojednania. Na całym świecie ludzie robią sobie przykrości, a następnie wybaczą sobie nawzajem. Ale czy wszędzie jest tak samo? Jakie są zwyczaje związane z przeprosinami, przebaczeniem?

1. Ludzie, którzy przenoszą swoje domy z miejsca na miejsce - porównanie kambodżańskich pływających domów z żydowskimi sukkami.
2. Porównanie chińskiej ceremonii przeprosin z Jom Kipur - świętem przebaczenia.

Listopad – Simchat Tora: radość Tory.

W listopadzie często przypada ruchome święto Simchat Tora - radość Tory. Jest to dobry czas, aby poznać wielkie księgi i skarby innych narodów. Jak ludzie dbają o największe skarby swego narodu? Jak świętują i wyrażają radość z ich powodu?

W listopadzie 2005 nie było żadnego święta żydowskiego, przyjrzelśmy się więc listopadowym świętom Indian obu Ameryk.

1. Wuwuhin - nowy rok Indian Hopi z Arizony.
2. Noc pieśni Indian Nawaho.
3. Ceremonia Shalako Indian Zuni z Nowego Meksyku.
4. Noc Wszystkich Świętych obchodzona przez peruwiańskich Keczua.

Grudzień - święta światła w krajach europejskich i azjatyckich.

Święta światła w różnych krajach obchodzone są w innych porach roku. Omawiamy je w grudniu, kiedy wypada Chanuka i Gwiazdka. W pierwszym roku skupiliśmy się na azjatyckich świętach światła. Robiliśmy różnego rodzaju lampiony: tajske, pływające lampiony; wiszące i stojące lampiony chińskie. W kolejnym roku omówiliśmy święta obchodzone w krajach europejskich.

Zastanawiamy się, co takiego jest w lampionach i świeczkach, że ludzie na każdej szerokości geograficznej sięgają po nie w różnych ważnych momentach.

1. Dzień Świętej Łucji w Szwecji.
2. Prawosławne Boże Narodzenie na Łotwie.
3. Chanuka, Dzień Świętej Łucji, Boże Narodzenie - podobieństwa i różnice.

Styczeń - zwyczaje ludów północy.

Styczeń to miesiąc, w którym niekiedy świętowany jest Nowy Rok Drzew, ale przeważnie nie ma świąt żydowskich w styczniu. Jest to jednak pełnia zimy i dlatego omawiamy wtedy zwyczaje ludów Północy.

1. Innuici syberyjscy - Ewenkowie.
2. Innuici grenlandzcy.
3. Podsumowanie – tworzymy mapę świata - mapę naszych dotychczasowych odkryć kulturowych.

Luty - Tu-Biszwat: żydowskie święto drzew.

Czy w innych krajach też obchodzi się święta drzew i roślin? Jakie znaczenie mają rośliny w różnych kulturach? Jak obchodzony jest festiwal daktyli w Tunezji, pomidorów w Hiszpanii i kwiatów w Holandii?

1. Święto plonów na Madagaskarze.
2. Święto drzew owocowych w Maroku.
3. Porównanie świąt afrykańskich z obchodami żydowskiego Nowego Roku Drzew.

Marzec – Purim: żydowski karnawał.

W lutym lub w marcu przypada Purim - żydowski karnawał. Odkrywamy wówczas, jak wyglądają zabawy i zwyczaje karnawałowe w różnych krajach: w Brazylii, Hiszpanii, we Włoszech. Szukamy różnic pomiędzy maskami weneckimi i purimowymi. Oglądamy stroje, jakie zakładają uczestnicy balu w Rio de Janeiro i na Teneryfie. Zastanawiamy się przede wszystkim, co sprawia, że ludzie bawią się przy muzyce, że przebierają się nie do poznania.

1. Sztuka odświętnego zdobienia ciała w Australii.
2. Muzyka, tańce i stroje z wyspy Tonga.
3. Sposoby zabawy mieszkańców Fidżi.
4. Podobieństwa i różnice w zwyczajach karnawałowych - porównanie z Purim.

Kwiecień - Pesach i kolacja Sederowa - czyli noc inna od wszystkich.

Święto Pesach upamiętnia ocalenie pierworodnych Izraela od śmierci w Egipcie. Pesach rozpoczyna się od kolacji Sederowej, podczas której jest piękny rodzinny zwyczaj polegający na tym, że jedno z dzieci zadaje pytania o znaczenie obrzędów, a ojciec wyjaśnia je opowiadając ich historię. Na całym świecie ludzie urządzą uroczyste śniadania, obiady i kolacje.

1. Jak wyglądają uroczyste posiłki świąteczne w Argentynie?
2. Porównanie ich z kolacją Sederowa.

Maj - śluby, wesela i zwyczaje związane z narodzinami.

W maju omawiamy różne uroczystości związane z rodziną. Dlaczego ludzie w tak wielu krajach podobnie świętują takie niezwykle dni? Dlaczego otaczają się rodziną i przyjaciółmi? Jak rodzice witają dziecko na świecie? Czego dla niego pragną? Jak chcą mu zapewnić szczęście i bezpieczeństwo?

1. Wprowadzenie w tematykę ślubów i wesel w różnych krajach: rozmowa.
2. Śluby i wesela bałkańskie, afrykańskie, chrześcijańskie i żydowskie - ceremonia, muzyka, goście.
3. Pierwsze dni życia dziecka w Indiach.
4. Tajską ceremonię powitania dziecka w rodzinie.
5. Chrzcziny po japońsku.
6. Porównanie ze zwyczajami żydowskimi.

Czerwiec - Dzień Dziecka i Dzień Uchodźcy

W czerwcu są dwa wyjątkowe dni, z jednej strony zupełnie różne, a z drugiej nieco podobne. Sposoby świętowania Dnia Dziecka w innych krajach: w Japonii, w Meksyku, w Kamerunie i w Rosji. Ulubione gry i zabawy dzieci z różnych stron świata.

1. O czym marzą dzieci z krajów, które poznaliśmy?
2. Który z poznanych krajów byłby najlepszym miejscem schronienia dla uchodźców?